

Key words: *psychological culture of future teacher, psychological literacy, psychological competence, success, life success.*

УДК 159.9-044.372

АНДРІЯШИНА Н. В.,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЖИВАННЯ КРИЗИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

В статті розкрито поняття розвитку, кризи, психологічні особливості проживання кризи, окреслено соціальні зміни, що обумовлюють кризу. А також описано сучасні умови розвитку суспільства, викликані ними зміни в психології людей, вказано основні рекомендації щодо життя людей в кризових умовах розвитку суспільства, визначено перспективи наукових пошуків.

Ключові слова: *розвиток, криза, психологічні особливості кризи, сучасні умови розвитку, розвиток суспільства, емоційні стани, переживання, ресурс особистості.*

Психологічна наука і практика предметом своїх досліджень завжди ставить питання, які представляють інтерес суспільства і відповідають його запитам. Одним із актуальних питань сьогодення є поняття розвитку, яке має широке коло використання і застосовується в багатьох науках. Загальним тлумаченням цього поняття є дія, процес змін, перехід від одного до іншого, від простішого до складнішого.

Психологічна наука використовує поняття розвитку в різних аспектах і напрямках, достатньо поширеним воно є в дослідженнях психології особистості та соціальній психології.

Говорячи про розвиток особистості, ми передбачаємо перехід від одного її етапу до іншого, більш якісного, вищого, який супроводжується кризою. Долаючи кризу, особистість набуває нових, необхідних для даного етапу розвитку якостей, які дозволяють повноцінно і гармонійно функціонувати в середовищі і підтверджують процес розвитку особистості.

Поняття розвитку суспільства також має на увазі зміни, перехід до більш досконалого і прогресивного функціонування соціуму, який можливий за умов реалізації поставлених суспільством завдань і цілей. Аналіз розвитку суспільства показує ряд історичних моментів, які відносяться до складних, кризових, критичних в своєму розвитку. Це події, які можна пов'язати з війнами, політичними конфліктами, економічними кризами, природними катаклізмами, катастрофами тощо. Докладаючи великих зусиль у долатті кризи через пошук нових засобів і форм функціонування в середовищі, суспільство досягає поставленої мети і переходить до нового етапу розвитку. Отже, незаперечним фактом є взаємна залежність розвитку особистості і суспільства, де розвиток суспільства завжди обумовлений особистісним розвитком тих людей, які до нього належать. А повноцінний розвиток особистості можливий за умов існування людини в розвиненому соціальному середовищі.

Оскільки розвиток передбачає проходження кризи, то це питання потребує окремої уваги в аналізі сучасних умов розвитку суспільства і життя людей.

Криза в широкому розумінні передбачає злам, перехідний етап, на якому існуючі засоби досягнення мети втрачають актуальність, а нові ще не є адаптованими. Саме це може створювати конфлікт між двома протилежними тенденціями.

В психологічному аспекті тлумаченням кризи є певний стан, в якому подальше функціонування особистості в форматі звичної моделі поведінки стає неможливим. Яскравим прикладом цьому

можуть бути кризи розвитку і кризи обставин, що чітко виділяються сьогоденням і потребують пошуку адаптивних механізмів поведінки.

Різного роду економічні, політичні та соціальні зміни суспільства завжди викликали інтерес і водночас були складними для широких мас населення. Проте, сучасні зміни, які можна спостерігати в соціумі, перебільшили всі існуючі в історії розвитку людства і набули всесвітнього масштабу. Це зміни в соціальному житті великих мас населення і в психології кожної особистості, які викликані глобальною пандемією. Перебування людей в умовах карантину, у зв'язку з covid-19, помітно позначилось на психоемоційній сфері, де людям довелося зустрічатися з переживанням складних емоцій та станів, що позначилось на міжособистісній взаємодії та їх спілкуванні.

Соціальні зміни суттєво відобразились на всіх сферах життєдіяльності населення, людям довелося кардинально міняти хід звичного життя, а саме: конструювати нові способи ділових контактів, перебудовувати систему міжособистісних відносин, відмовлятися від усталених форм поведінки, обмежувати себе у вільному пересуванні в просторі та взаємодії з природою.

Змін набула система сімейних відносин, де члени родини раптово і на тривалий час опинилися в ізолюваному замкнутому просторі. На перший погляд це могло б емоційно зблизити родину, проте кількість сімейних конфліктів і дрібних негараздів суттєво зросла.

Зміни відбулися і в професійній діяльності людей, які знайшли своє відображення у зменшенні безпосередніх контактів і прямого спілкуванні та збільшенні опосередкованої взаємодії, до чого люди не були психологічно готовими і адаптованими.

Дружні контакти, які створювали емоційний комфорт і збільшували ресурс особистості, в своїй звичній формі стали повністю неможливими. Такого плану зміни перебудували світосприйняття людей і викликали негативні переживання великих мас населення. Частими стали настороженість, подив, роздратування, злість, відраз, апатія, розчарування, агресія, сум, депресія тощо. Вказані стани, що супроводжували життя людей під час карантину в різних країнах, є підставою вважати розвиток суспільства кризовим.

Окреслені особливості життя в змінених умовах далеко не вичерпують весь перелік тих проблем, з якими довелося зустрітися людям. Отже, вказані ситуації та багато інших, які можна характеризувати як раптові і неочікувані зміни у житті людей, правомірно відповідають кризовим умовам сучасного розвитку суспільства.

На сьогоднішній день психологічною наукою не існує чітко прописаних рекомендацій щодо дій та правил поведінки людей в умовах всесвітньої пандемії. Проте, психоемоційне навантаження людей у всьому світі потребує активізації роботи психологічної служби в аспекті надання допомоги людям, що живуть у умовах карантину.

Психоемоційне навантаження в сім'ї може зростати через те, що функції дорослих збільшуються, їм доводиться організовувати навчання дітей, побут, здійснювати професійну діяльність, слідкувати за останньою інформацією і забезпечувати умови запобігання захворюванню. У цьому випадку можна рекомендувати розподіляти час на роботу і відпочинок. Виділений час для роботи дозволить максимально концентруватися на поставлених цілях і ефективно працювати. Не варто поєднувати одночасно два та більше видів діяльності, це може перевантажувати нервову систему і сильно та швидко втомлювати людину. Збільшенню ресурсу буде допомагати концентрація уваги на одному виді діяльності. Важливим моментом є ефективне використання часу для відпочинку, він має бути організованим і таким, що дає можливість розслабитися і отримати емоційне задоволення у тих умовах, що склалися. А для цього варто знати відповідні форми активності, які забезпечать ефективний відпочинок. Зняття психологічного навантаження сприятиме безпосереднє, відверте, щире спілкування, в якому можна обговорювати різні теми, що хвилюють членів родини. Це може сприяти як вирішенню існуючої проблеми, так і створенню емоційної близькості. Вказані рекомендації є основою для збільшення ресурсу особистості і поліпшення життя в умовах соціального обмеження.

Окреслені психологічні особливості життя людей в кризових умовах повністю не вичерпують поставленої проблеми, проте спрямовують на подальший науковий аналіз і глибоке розкриття питання проживання кризи в умовах сучасного розвитку суспільства.

Andriashyna Nataliia. PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE CRISIS IN MODERN CONDITIONS DEVELOPMENT OF SOCIETY

The article reveals the concept of development, crisis, psychological features of the crisis, outlines the social changes that cause the crisis, the modern conditions of development of a society, described the changes caused by crisis in psychology of people, specified the basic recommendations concerning a life of people in crisis conditions of development of a society, defined the prospects of scientific researches.

Key words: development, crisis, psychological features of crisis, modern conditions of development, development of society, emotional states, experiences, personality resource.

УДК 159.964.21-057.87

МАТЯШ-ЗАЯЦ Л. П.,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології

ФЕНОМЕН КОНФЛІКТУ У СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ

Стаття присвячена аналізу уявлень про конфлікти студентів, які опановують фах психолога. На основі аналізу описів студентів робиться висновок про недостатньо сформоване у студентів розуміння сутності конфлікту та розуміння особливостей власної поведінки у конфліктних ситуаціях.

Ключові слова: конфлікт, свідомість, стратегія поведінки у конфлікті.

Конфлікти відіграють важливу роль у житті кожної людини, і часто їх вплив на особистість і на суспільство виявляється негативним. Щоб зменшити цей негативний вплив, необхідно чітко розуміти сутність конфлікту. Особливої актуальності набувають знання про конфлікт у структурі професійних знань психолога, оскільки психолог має володіти науковими знаннями про цей феномен. Саме тому важливо розуміти, які базові знання мають студенти-психологи про конфлікти.

Наше дослідження ми проводили зі студентами, які навчаються на спеціальності “Психологія” або у яких психологія є додатковою спеціалізацією, на початку вивчення курсу “Психологія конфлікту”. У своєму дослідженні ми ставили за мету виявити, як конфлікт представлений у свідомості студентів. З цією метою ми просили студентів у письмовій формі висловити свої міркування, дотримуючись такої логіки: що я знаю про конфлікти, яку роль відіграють конфлікти у житті людей загалом та у моєму власному житті, як вони бачать себе у конфліктній ситуації.

У дослідженні взяли участь студенти різних факультетів НПУ імені М. П. Драгоманова: факультету філософії та суспільствознавства, української філології та літературної творчості імені А. Малишка, Навчально-наукового Центру вечірнього навчання. Кількість досліджуваних – 41 особа.

Насамперед ми спробували проаналізувати, як феномен конфлікту представлений у майбутніх психологів на когнітивному рівні, тобто оцінити рівень знань учасників дослідження про конфлікти. Аналіз відповідей дозволяє зробити такі висновки. 3-поміж усіх досліджуваних 11 осіб (майже 27%) не дали прямої відповіді на це питання. Відповіді решти досліджуваних ми розділили на 2 категорії: одна частина досліджуваних (10 осіб, 24%) в цілому змогла дати більш-менш чітке визначення даного поняття. Зокрема, визначали конфлікт як зіткнення думок, інтересів, сил, домагань, потягів. І практично у кожному визначенні мова йшла про те, що без конфліктів життя в принципі неможливе, що вони присутні у всіх сферах буття особистості: у сім'ї, на роботі, у дружніх та партнерських стосунках, а також можуть існувати на міждержавному рівні. Цікаво, що для переважної більшості